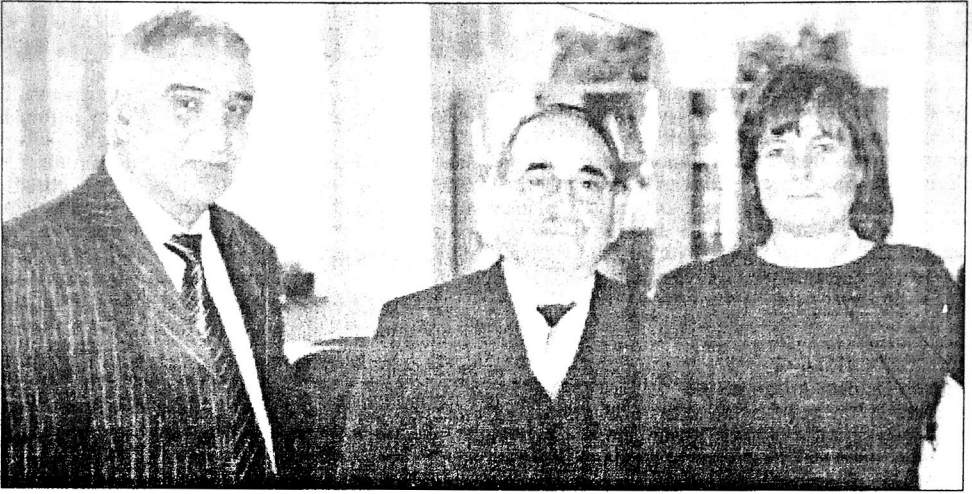

XƏLƏFLİ SÖZÜNÜN CAZİBƏSİ

(Əvvəli 4-cü səhifədə)

Bütün bunlar sadəcə tarixi olay kimi qalır. Yaddaşdan keçir və Xələflinin yaradıcılığında tariximizin poetik salnaməsinə çevrilir. Təkcə elə «Bir Xələfli var imiş» poemasını yada salmaq kifayətdir:

*«Xələflilər harda olsa qoçaqdı,
Qorxu, hürkü Xələflidən qaçaqdı.
El dağılıb, yol bağlandı, haçaqdı,
Bir də ola gedə billik o yurda
Ürəklərdən qəmi sillik o yurdda».*

Əsər təkcə Xələfli dairəsində qalır. Qarabağın ağrıları söz-söz göynəmə gətirilir. Toponimlər, yer-yurd adları, şəhid-şəhid oğullar misra-misra dil açib danışır. Hətta bu sırada bizim Soltanlı kəndi də unudulmur:

*«Şəhriyarın dağı arxa, dayaqdır,
Ustad ruhu ciyindədir, oyaqdır,
İlham pərim uyğu bilməz, sayaqdır.
Müdrüklərin dillərindən olub car;
İntiqam evidir ötən ruzigar...»*

*Nə sirdardır, öz sirrindən keçməsin?
Nə zamidir, orağ onu biçməsin?
Nə bulaqdır, təsnə ondan içməsin?
Mənim çəsməm göz yaşdır, çağlayır,
Qəlbə dağlı bir dəvədir, ağlayır.*

*Xudafərin nisgildən qol aşar,
Uca dağın zirvəsindən yol aşar.
«Mazan nənə» gözlərindən sel daşar.
Haqq aşığı Qurbanıdan bir soraq,
Pərişandı belə zülfə çək daraq...»*

*Xudayarı mənim anam eliydi,
Araz Xələflisi şirin dilydi.
Yedi, yudu, axı necə selyidi?!
Azər, Emin şəhidləri uyuyur,
Ruha dönüb, əsir yurdu qoruyur.*

*«Yadda qalan günlərim»in şahidi,
Heykəli də Soltanlının şahidi...
İsmayılın daşa dönən ahıdı,
Qələminim düyməsini yandırır,
Bir od olub, qanmayı qandırır.*

*Dünya kimin, ya kimlərin gözüdü,
Aqillərin, müdrüklərin sözüdü.
Nadanların, namərdlərin özüdü.
Məzar olub, igidlərə, mərdlərə,
Məlhəm yoxdur bu çarəsiz dərdlərə?!*

Əli Rzanın əsəri Şəhriyar demiş, «sinema pərdəsi» kimi yurdu bir-əbir göstərir. Erməni vandallarının əməlləri də obyektivdən - Əli Rzanın nəzərlərindən yayınmır. Bizim Soltanlı kəndində «Yadda qalan günlərim» adlı ilk hekayələr kitabının nəşrini görməyən oğlum, gənc şərqşünas İsmayıl Hacıyevin qəbir üstü abidəsi vardı. Düşmən belə qəbirüstü abidələri də vəhşicəsinə talan edib, dağıdıb. Şəhidliyin təkcə canlı insanlarla bağlı olmadığını göstərmək, düşmənin yirtici simasını açmaq üçün vacib detallardan ustalıqla yararlanmaq müəllifdən istedad tələb edir. Müəllifin ritorik sualı da yerinə düşür. Dünyanın Azərbaycana qarozlu mövqeyi, ikili standartların riyakar mahiyyəti poeziyanın - lirikanın yandırıcı təsiri ilə ifşa olunur. Xudafərin yada salınır, tarixi abidə, müqəddəs ziyarətəgah «Mazan nənə» canlandırılır, əlyetməzlikdə, köməksizlikdə gözlərdən «Sel daşan» nəonəni unuda bilmirik. Bu, artıq şairin uğurudur.

Müəllif əsəri çox təsirli, həm də gələcəyə ümidli notlarla başa vurur.

*«Güzgü bəxtin ayna ola sınımay,
Bu dünyanı bir pancara sanmaya,
Vaxtsız əcəl tələlərə sunmaya;*

*Sözüm qalar, qəlbim dönər hübabə,
Zilə çəkər bir gün təzə Rübabə.*

*Bir çobanın bayatısı ney olsun,
Çibən olan yaralara tey olsun,
Bu şad xəbər köüllərə mey olsun
Təpəgözün tək gözünü təkək biz,
Ayrılığın hasarını sökək biz.*

*Fikir basan, həsrət çəkən dağların,
Dərd əlindən belin bükən tağların
Vüsal dərdi Araz olan ağların
Muştuluğun kor fələkdən qoparaq,
Qarabağdan Təbrizəcən apararaq.*

*Şəhriyarı işıq bildim yazımda,
Qəm pərdəsi sızıldayır sazımda
Həsrət, hicran payızında, yazımda.
Deyən ola, bir Xələfli var imiş
Onun yolu boran imiş, qar imiş.*

*Xudafərin daşları da dərd çəkir,
Bir gün ola ondan keçə el bikir,
Mən də deyəm, Tanrı, sənə çox şükür.
«Ayrılığın odu çıxdı canımdan,
Namərd dünya keçdi mənim qanımdan».*

Burada şairin ustasına sevgisi, ustad yolunu yaradıcılıqla davam etdirməsi... rəğbətə oxunur, hissiyyatla duyulur. Əsər də Şəhriyarın misraları ilə bitir. Ancaq Şəhriyar «odu» əvəzinə «dığı» deyib.

Əsəri tənqidçilər, ədəbiyyatşünas alimlər, Xələfli yaradıcılığını ardıcılı izləyən söz müşahidəçiləri doğru olaraq Şəhriyar ədəbi məktəbinin ən dəyərlə əsərlərindən hesab ediblər. Abbas Hacıyevin, Qəzənfər Kazımovun, Vaqif Yusiflinin, Təyyar Salamoglundun, Əzizxan Tanrıverdinin... və bir çox başqalarının adlarını çəkmək olar. Onlar bu əsəri çox koloritli, canlı və «diri doğulmuş» əsər kimi dəyərləndirmişlər. Düşünürəm ki, bütün bunlarla bərabər əsər ayrıca tədqiqatə cəlb olunmalı, həm dil, həm də ədəbiyyatşünaslıq baxımında, eləcə də Şəhriyar ənənələri əsasında öyrənilməlidir. Yaddaşı oyatmaq, mənaəvi varislik baxımında bu tipli əsərlərin tədqiqatə cəlb olunması xüsusi əhəmiyyətə malikdir.

Mən daha çox şairin «Həsrət körpüsü» kitabından poetik örnəklərə diqqət yetirdim. «Meyar» və «Arzulara dəyən güllə» publisistik əsərlərindən bəzi məqamlara diqqətə cəlb etdim. Əli Rzanın «Damcı», «Bu dünyanın Mehmanısan», «Azadlığın qanı», «Araz ağrısı»... poema və şeirlər kitabları, «Od» romanı... çoxlu sayda digər əsərləri müasirimiz olan sənətkarın zəngin yaradıcılıq aləmindən xəbər verir. Əli Rza çoxlu sayda kitabların redaktoru, «Ön sözü»nün müəllifi, tərtibçisi və nəşridir. Qəzetçilik fəaliyyəti də göz qabağındadır. O, uzun illərdi ki, «Kredo» qəzetinin baş redaktoru kimi fədakarlıqla çalışır.

Yazmağın əzəbi qədər şirinliyi də var. Bəşərin mənaəvi diriliş yolu yazıdan keçir. Yazı sarı Əli Rzanın da məramı aydındır: «*Har bir insan yaradıcıdır. Har bir insanın öz çəkisinə uyğun, özünün mənaəvi ölçülərinə tabe olan yaradıcılıq manerəsi var. Kimsə o yaradıcılıq anında sözlərin güllənən, pardaqlanan barını, bəhərini yağış kimi cəmiyyətin üstünə səpir. Kimsə də bu sözləri kağıza köçürür. Elə burdaca yollar haçalanır. «Yazıya pozu yoxdu», - deyirlər. Har bir deyilən sözün yadigar olduğuna nə qədər inanasıq da, yazılmanın qaldığına şübhəmiz yoxdur» («Meyar», 2008, səh.158). İnsanın canını müalicəyə həkim sözlə başlayır. Yazı ilə tamamlanır. Söz yazıya çevrildə güc kəsb edir, yarıllıq qazanır.*

Zənnimcə, deyilənlər qismən də olsa, Xələfli sözünün cazibəsi haqqında təsəvvür yaradır.